

Drie oorlogsbrieven van arts i.o.
Franciscus M.M. (Fran) van der Hoeven
(Den Haag 23-09-1919 – Burgos-Spanje 31-05-1961)
(door: drs. Lucas van der Hoeven (2024-01-18))

Op 23 september 1919 werd mijn vader geboren. Hij volgde de 5-jarige HBS-B aan het St. Aloysiuscollege der Jezuiten in Den Haag. In september 1936 begon hij, als spoorstudent, aan zijn 'medicijnenstudie' in Leiden. Studiebeurzen bestonden er niet. Zijn ouders dienden zelf in zijn studiekosten te voorzien. Op kamers gaan was dus uitgesloten. De Duitse inval veranderde ook zijn levensloop. Op 26 november 1940 sloot de Universiteit van Leiden.¹ Dus studeerde hij verder aan de GU in Amsterdam. Vanaf 1 november 1943 was hij als co-assistent², werkzaam op de vrouwenafdeling van de psychiatrische inrichting 'Voorburg' in Vught.³

Uit de brief aan zijn verloofde van 6 november 1943⁴:

“We hebben een zeer interessante afdeling met allerlei verschillende gevallen; een dagverblijf voor rustigen een voor onrustige vrouwen, een zaal met toeval-lijdsters, een zaal met bedverpleging annex badkamer met de permanente baden en een ziekenzaal. En dan is er een gang met een rij kamertjes die gebruikt worden voor totaal onhandelbare, agressieve patiënten, die gevaarlijk zijn. Van de week heeft er een met het erin staande bed en deur totaal vernield, en alles wat nog kapot was te maken stukgeslagen. Een uiterst gevaarlijke psychopathe, die met vieren moest worden aangegrepen. Vandaag was ze gelukkig rustiger, en had de stroozak weer gemaakt. Die gang is wel het verschrikkelijkste van wat ik hier zag; het is meer dierlijk dan menselijk, meer verschrikkelijk dan al het andere”.

'Voorburg' is een onderdeel van Reinier van Arkel in 's Hertogenbosch. Het kreeg vanaf 1943 te maken met een verdubbeling van het aantal opgenomen patiënten, overplaatsingen uit instellingen in Santpoort en Heiloo⁵. Dit vanwege de aanleg van de Atlantikwall. Tot aan de bevrijding werd de voedsel- en brandstofvoorziening steeds nijpender.

Uit de brief aan zijn verloofde van 3 september 1944:

“Momenteel enige honderden bommenwerpers duidelijk te zien boven ons terrein; de lucht vol met strepen een schitterend gezicht. Het davert van het motorgeronk, 't huis staat te trillen”.

In de winter van 1944-1945 was het in het bevrijde Noord-Brabant niet altijd veilig. In februari 1945 viel een vliegtuigbom op een gang, die hij een halve minuut daarvoor had overgestoken. Twee verpleegkundigen en één patiënt werden daardoor gedood. Zijn verloofde woonde in het nog bezette Rotterdam en bijna 7 maanden was het onmogelijk om elkaar te schrijven of te bellen. Daarom schrijft hij pas in mei 1945 over wat er die afgelopen maanden plaatsvond.

Uit de brief aan zijn verloofde van 5 mei 1945:

“We werden op de 25^e October bevrijd. Je laatste brief van 18 Oct kreeg ik de week erna. Dat is het laatste geweest. Er is hier zeer serieus oorlog gevoerd. Drie nachten lagen we onder hevig granaatvuur; door een twaalfstal inslagen van granaten werden twee Zusters gedood (o.a. Zr Lamberta) en een tiental mensen gewond. Het waren angstige dagen, die in de kelders werden doorgebracht. Toen de Engelsen er eindelijk waren is er nog een volle dag rondom het huis gevochten en toen trokken de Duitsers terug. We waren bevrijd en ik voelde me tot het leven terugkeren. Het eten werd in de volgende weken bar slecht. Geen elektriciteit, geen verwarming.

’t Was veel erger dan voor de bevrijding. Maar allengs begon het beter te worden. Het leven wilde zijn loop hernemen, tot de VI’s kwamen, die maandenlang hierover zijn komen tuffen. Het was een beroerde tijd. Aanvankelijk kon ik er goed tegen, maar op 21 Februari viel er een bom midden op het gebouw (op mijn afdeling St. Cathrien)..

..Als hij ½ minuut later was gevallen was ik dood geweest, wilde n.l. net door de gang naar het rapport gaan. Ik was stijf van de schrik. ’t Was 20 meter van mij af en had alleen een hoofdwondje. Er was wonder boven wonder maar één dode en plusminus 100 gewonden. De schade bedraagt plusminus f 150.000,-. Een deel van de inrichting was onbewoonbaar.

Gesensibiliseerd door deze schrik kon ik niet meer tegen de VI’s die soms met een 20 tal ’s-nachts in de buurt vielen. We zijn toen met z’n drieën in de kelder gaan slapen en zodoende kwam ik weer wat op streek. Na een goede week was het over en keerde ik op mijn slaapkamer terug”.

² Op 26 november 1940 hield de hoogleraar [Rudolph Cleveringa](#), decaan van de juridische faculteit, een vlammend betoeg in het Academiegebouw om te protesteren tegen het ontslag van de joodse werknemers, onder wie de jurist [Eduard Meijers](#), de latere grondlegger van het nieuwe [Burgerlijk Wetboek](#). Medisch hoogleraar [Ton Barge](#) wijdde op dezelfde dag zijn college aan de onhoudbaarheid van de theorie van de rassenleer. Ook staakten de studenten. De universiteit werd daarop door de bezetter gesloten. https://nl.wikipedia.org/wiki/Universiteit_Leiden

³ *Blauwboeken Voorburg Vught: in de jaarverslagen van Voorburg staat de medische staf; tussen 1943 en 1945 is F.M. van der Hoeven inwonend-assistent-geneeskundige. Vanaf 7 sept. 1945 is hij er 'geneesheer' na behalen van artsenexamen.*

⁴ *Binneveld, H.; Wolf, R.; "Een huis met vele woningen, 100 jaar katholieke psychiatrie Voorburg 1885 – 1985"; uitgave eigen beheer, 1985; ISBN 909001134; p. 138 – 144 over WOII.*

- *Kappelhof, A.C.M.; Reinier van Arkel 1442 -1992, de geschiedenis van het oudste psychiatrische ziekenhuis van Nederland"; 's Hertogenbosch, 1992 ISBN 90-800911-1-1 (geen details over WOII).*
- *Aa, van der, U.; "Maskers en machten, vergeten psychiatrie"; eigen beheer; ISBN 978-90-812431-1-7; verschillende interviews met zusters over WOII; p. 65 - 88.*

⁵ *Stadsarchief; 's-Hertogenbosch; NL-HtSA Archiefnummer 1092; Correspondentie van der Hoeven – Sadée, 1938-1948, invnr. 1092. De originele brieven zijn privé bezit.*

⁵ *Ruijter, de, E.; Brinkmann, J.; "Verslag betreffende de psychiatrische inrichting St-Willibrodus-Stichting, voor mannelijke zenuw- en zielszieken te Heiloo over het jaar 1940; 1941 – 1945; GGZ Noord-Holland-Noord; p. 73 – 258.*

- <https://open.spotify.com/show/1Yy6FUJL8KdrxjmuGqGAYE> : 2024; podcast over psychiatrie in WOII.
- *'Reinier van Arkel en Voorburg tijdens de Tweede Wereldoorlog, verhalen van ooggetuigen"; tentoonstelling in Reinier van Arkel, 11 september 2021; 91 p.*
- *Gietema, M.; Stegge, aan de, C.; "Vergeten slachtoffers, psychiatrische inrichting de Willem Arntsz Hoeve in de Tweede Wereldoorlog"; Boom; 2017; ISBN 9789089539465; 269 p.*
- *Buchheim, E.; Futselaar, R.; "Uit zorg verdreven, het Nederlandse Krankzinnigenwezen tijdens de Tweede Wereldoorlog"; Boom; 2023; ISBN 9789024457342; brief F. van der Hoeven p. 141-142.*
- *Originele Oorlogsdagboek van een (anonieme) verpleger van Voorburg in Vught over de periode 4 september 1944 – 30 oktober 1944. Vughts Museum onder nr. D00168.*